

Neoliberal Dönemde Suçlulaştırma ve İzmir Asayişî'nin Yeniden Yapılandırılması

Zeynep Gönen¹

Neoliberalizme dair en genel geçer kavramsallaştırmalardan birisi hiç şüphesiz devletin giderek ekonomik hayattan elini eteğini çekmesi ve toplumda etkin bir aktör olmaktan çıkması fikrine dayanmaktadır. Neoliberal devletin refaha yönelik, eğitim, sağlık ve sosyal güvenlik gibi alanlardaki harcamalarına ve geçirdiği dönüşümlere bakılacak olursa bu kavramsallaştırmanın oldukça geçerli olduğu söylenebilir. Özelleştirmeler ve yapısal dönüşüm programları yoluyla sosyal devlet kurumları dünyanın birçok ülkesinde derin bir tahribata uğratılmış ve risk yönetimi çerçevesinde zamanla etrafıca reform süreçlerine tabi tutulmuştur.

Bu kavramsallaştırmada doğru ve önemli gözlemler bulunsa da, devletin dönüşümüne dair bir başka süreç gözden kaçırılmaktadır.

Neoliberal dönemde, devlet bir yandan sosyal güvenliğe dair alanlardan çekilirken aslında güvenlik kurumlarına ve zor aygıtlarına verdiği önemi arttırmakta, giderek yoksulluk ve işsizlikle ortaya çıkan güvensizlik ortamındaki süreçte sahip olduğu güvenlik kurumlarıyla toplumun yönlendirilmesinde, yönetilmesinde ve kapitalist toplumsal ilişkilerin idaresinde varlığını giderek daha da belirginleştirmektedir. Bu yeniden yapılanma, sadece devletin rıza araçlarından ve kurumlarından uzaklaşıp zor aygıtlarına yönelmesini değil, aynı zamanda bu alandaki araçlarını, strateji ve kurumlarını da çeşitlendirerek yeni bir güvenlik devletine dönüşmesine işaret etmektedir. Zor aygıtları ve şiddetin yaygınlaştırılması ise çeşitli güvenlik söylemlerinin ideolojik etkisiyle meşrulaştırılıp normalleştirilmektedir (Garland 2001, Wacquant 2008, Parenti 2000, Ericson ve Haggerty 1997).

1- State University of New York at Binghamton- Sosyoloji Doktora Öğrencisi.

Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere, neoliberalizmin güçlendirildiği birçok devlette bu cezai çeşitlenmenin izlerini net olarak görmek mümkündür. Maksimum güvenli ve tecritli yeni hapisaneler, hapisane kurumlarının sayısındaki artış, gözetim teknolojilerinin yaygınlaşması ve çeşitlenmesi, polis kurumunun güçlendirilmesi ve militaristleşmesi, devlet dışındaki aktörlerin güvenlik sektörüne el atmaları, toplumun da güvenliğin işleyişine çeşitli projeler yoluyla katılması, yasaların ağırlaştırılması bu çeşitlenmenin örnekleridir. Bu kurumsal değişimi destekleyen “hukuk ve düzen” (*law and order*) ideolojisinin de güç kazanmasına paralel olarak, hegemonik grupların desteğini de alan devlet, yoksulluğun ve toplumsal mücadelelerin kontrolünü artık refah ve rıza yoluyla değil, polis ve ceza aygıtlarıyla gerçekleştirmektedir.

Türkiye’de de devletin neoliberal yeniden yapılanmasının bir çehresi de işte bu polis ve cezai aygıtların genişlemesinde, toplumsal hayata müdahalede, yoksulluğun kontrolünde, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde ve merkezi bir konuma yerleştirilmesinde vücuda gelmektedir. Hatta neoliberal ilişkilerin yol açtığı tahribatın ötesinde bu ilişkilerin kuruluşunda toplumsal çelişkileri bertaraf etmeyi amaçlayan zor yöntemleri Türk devletinin yakın tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Yalnızca 12 Eylül darbesi ve sonrasında oluşturulan yasal ve hukuki çerçeveye yaslanılarak kullanılan zor ve şiddetin derecesi ve çeşitliliği bile düşünülecek olursa, Türkiye deneyiminin yukarıda anlatılan tabloya oldukça uygun düştüğü söylenebilir.

Konuya dair az ama değerli çalışmaların varlığı bize bir takım iddialarda bulunma şansı veriyor. Örneğin Biriz Berksoy’un (2007) 1980 sonrasında Türk Polis Teşkilatı’nın geniş çaplı bir militaristleşme sürecinden geçtiğini anlattığı çalışmasında tartıştığı tam da Türk devletinin yeniden yapılanmasının bir parçası olan polisin artık toplumun neoliberal çerçevede dönüştürülmesi ve üzerindeki kontrolünün artması üzerinedir. Zeynep Gambetti de (2009) neoliberal devletin yapısında yer alan şiddetin sadece bir sonuç değil devletin içsel bir parçası olduğunu, Türkiye’deki terör ve güvenlik söylemlerinin türlü şiddet mekanizmalarına destek sağlamakta olduğunu anlatır. Polis teşkilatı da 1980’lerden beri, bu dönüşümlerin bir parçası olarak bir yandan teknolojik ve kurumsal olarak kendini yeniden yapılandırmakta, diğer taraftan da özellikle “iç düşman”lara karşı öne sürülen ideolojik saldırılardan beslenerek müdahale alanını genişletmektedir (Uysal, 2006; Gambetti 2007, 2009; Özkazanç 2007).

Özellikle 1990’ların ortalarından itibaren iç düşman kavramının yanında politik içeriğinden azad edilmiş yeni bir suç söylemi yaygınlaştırılmıştır. Bu suç söylemlerinde büyük şehirlerde artık güvenliğin kalmadığı, adli

suçun, gündelik ve rastgele şiddetin masum vatandaşları giderek daha fazla tehdit ettiği anlatılmaktadır. Gündelik yaşamda artan güvensizliğin sebebi ise suçun öznelere tabir edilen “sorunlu” kesim, yani sokakları işgal etmiş olan suçlular, sokak çocukları, kapkaççılar, tinerciler olarak tanımlanmaktadır. Polis Teşkilatı’nın özsel alanı olarak tabir edilen suçla mücadelenin yeniden gündeme gelmesi tam da bu suç ve güvenlik söylemleri yoluyla kendine yeni meşruiyet kaynaklarını ve gücünü takviye etme yolları arayan polise önemli bir destek sağlamıştır.

Suçla mücadeleyi ciddiye almanın polisin meşru gücüne vereceği desteği kavrayan isimlerden biri de şu anda İstanbul Emniyet Müdürlüğü görevine atanmış olan Hüseyin Çapkın’dır. Çapkın, İzmir Polis Teşkilatını yeni teknoloji, birim ve stratejiler yoluyla sistematik olarak dönüştürerek suçla mücadelede etkin ve profesyonelleştirilmiş ve aynı zamanda halkın desteğini arkasına almış bir teşkilat yaratmayı kendine şiar edinmiştir. Bu yazı, Hüseyin Çapkın’ın İzmir Emniyet Müdürlüğü döneminde, özellikle adli suçlara karşı organize edilmiş olan asayiş polis birimlerinde gerçekleştirdiği reform ve yapısal dönüşümleri konu edinecektir. Bu dönüşümler ve yürürlüğe konulan yeni stratejilerin analizi, hem polisin neoliberal politikalarını hem de yukarıda bahsi geçen devletin neoliberal dönüşümünü anlama çabalarına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, 2008 Baharı’nda İzmir Asayiş Polisiyle yapılan görüşmelere ve bir takım polis belgelerine dayanmaktadır. İzmir Barosu insan hakları şikâyet dosyalarından da bazı değerlendirmeleri netleştirebileceği düşüncesiyle faydalanılmıştır.

I. İzmir Asayişinin Yeni Stratejileri

a) Suça Sıfır Tolerans

İzmir Polisi’nin yeniden yapılandırılmalarla uygulamaya koymayı amaçladığı polislik stratejisi aslında başka ülkelerde özellikle son dönemlerde kullanılan *önleyici polislik* (*preventive/preemptive policing*). Bu yöntemle, polis kentsel mekânda ve gündelik hayatın çeşitli alanlarında etkinliğini arttırarak sadece suç işlendikten sonra zanlıları aramayı değil, suç gerçekleşmeden engelleme üzerine yoğunlaşmaktadır. Bununla beraber, önleyici polislik, polisin toplum üzerindeki baskısını ve şiddetini arttırmasıyla ve özellikle belirli kesimlerin suçlulaştırılması yoluyla yürümektedir. Bu minvalde, suçu oluşturan sosyal ve tarihsel dinamikler göz önünde bulundurulmadan, suç unsurları olarak tanımlanan kişi veya hareketlerin ortadan kaldırılması amaçlanmaktadır. Bu anlayışın İzmir’deki yansımaları ise suçun yoğun olduğu düşünülen parklarda, metruk alanlarda, çeşitli cadde ve sokaklarda kimlik kontrolleri ve zor uygulamaları (*enforcement*) ile polis ekiplerinin agresif bir tavır alacağına sinyallerini veriyordu.

Önleyici polislik aslında sadece İzmir Asayışı'nda değil Emniyet Genel Müdürlüğü'nde de yerleştirilmeye çalışılan bir stratejiydi. Huzur Timlerinin benzerleri olan Yıldırım ve Güven Timlerinin açılış töreninde dönemin İçişleri Bakanı Osman Güneş bu yönelime dair şöyle konuşmuştu:

“Önleyici kolluk hizmetlerinde de yoğunlaşarak yeni fikirlerde konseptler geliştirerek vatandaşımızın hayatını daha da kolaylaştırmak, huzur ve güven ortamı tesisinde başarı çitasını daha da arttırmak mecburiyetindeyiz. Yerleşim birimlerimiz güvenle, huzurla yaşanabilir hale getirilmelidir. Bunun için de önleyici kolluk hizmetlerine ağırlık verilmesi fevkalade bir önem arz etmektedir. İşte bu proje bu amaçla geliştirilmiş bir projedir.” (*Habervitrini*, 31 Mayıs 2007).

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün açıklamasına göre de batıda polislik işinin yüzde doksan gibi önemli bir kısmı bu önleyici polislikten oluşmaktaydı. Bu bağlamda Türkiye'de de artık toplum zarar görmeden suça ve suçluya engel olmanın gerekliliği vurgulanmaktaydı.

2002 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü'nde Önleyici Polis Şubesi kurularak bu çerçevede ilk adım atıldı. Daha sonra büyük şehirlerde devriye ve asayiş polisinin önemli bir parçası olacak olan Yunus Polisleri bu şubeye bağlı olarak kurulmuştu. Yunus Polisleri hem devriye hem de arama-durdurma (*stop-and-frisk*) operasyonlarından sorumlu birimlerdi. Önleyici polislik tam da bu iki pratiği merkezine koyan bir çerçeveye oturuyordu. Bir yandan polisin şehirdeki varlığını artırmak, diğer taraftan şüpheliler üzerinde baskı kurmak amaçlarıyla donatıldı. Bu baskının en önemli aracı kimlik kontrolleri ve üst aramalar olacaktı. Önleyici Polis Şubesi'nde 2008 yılında gerçekleştirilen görüşmede şüpheli kişilere dair oldukça muğlak bir tanım sunuluyordu: “kötü tipli kişiler”.² Emniyet Genel Müdürlüğü'nün henüz net bir şüpheli kategorisi olmamakla beraber polisin “makul şüphesi” önleyici kimlik kontrolleri ve durdurmalar için yeterli ve meşru tabanı oluşturuyordu.³

2- Aynı görüşmede “kötü tipli kişiler”in yanında belirli mahallelerin de suç üreten alanlar olduğu belirtildi. Buralarda suç işlenirse de suçlu kişiler üremekte ve bu yüzden önleyici polisliğin bir parçası olarak böyle “gettolaşmış” mahallelerin temizlenmesi gerekmekteydi. Önerilen açıkça şuydu: “Eğer belirli bir bölgeden suçu ötelerseniz, suç başka bir alana taşınır. Yapılması gereken suçu tamamen temizlemek yani daha radikal çözümler bulmaktır” (2008, Stratejik Araştırmalar Merkezi, Komiser).

3- Aslında, Emniyet Genel Müdürlüğü'nde (EGM) polisin “makul şüphesi”nin yanında yeni daha sistematik profillemeye araçları da üretilmek için SAM adlı birim de çalışmalara devam etmekteydi. SAM (Stratejik Araştırmalar Merkezi) Avrupa Birliği-EGM ortak projesiydi. Amacı suç istatistikleri, GIS sistemleri kullanarak suç haritalandırma, sosyal ağ analizi, risk haritaları oluşturma gibi yollarla Türkiye'deki suçlu profillerini çıkarmaktı.

İzmir Asayişinin uygulamaya koyduğu önleyici polislik ise çok daha sistematik ve derinlemesine bir projeydi. Bu, hem stratejilerin ortaya konması hem de stratejilerin pratikte uygulanmasını sağlayan çeşitli yönetsel mekanizmaların işlerliği ile mümkün kılınmıştı. Bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacak olan Taylorcu kontrol sistemi ve GPRS teknolojisi sadece göstermelik projeler olarak değil, İzmir’de asayiş polisliğinin önleyici stratejilerinin etkin kılınmasını sağlayan mekanizmalar olarak düşünülmelidir. Öte yandan, İzmir’de uygulanan önleyici polislik Rudolf Guilliani’nin belediye başkanlığı döneminde (1994-2002) New York’ta uygulanan *zero-tolerance* yani suça sıfır tolerans politikalarının yaratıcı bir adaptasyonuydu. Guilliani, New York belediye başkanlığına seçildiğinde, şehrin yaşam standartlarını düşürdüğünü ve düzeni tehdit ettiklerini savunduğu unsurları ortadan kaldıracak bir takım “yaşam standardı politikaları”nı yürürlüğe sokmuştu. Bu politikalarla şehirdeki “saygıdeğer” vatandaşların gündelik yaşamlarında karşılaştıkları düzensizliği ifade eden hareketler, kişiler ve bölgeler temizlik operasyonuna tabi tutuldu. Parklar evsizlerden, duvarlar grafitilerden, sokaklar suçlulardan “arındırılarak” güvenli ve temiz bir New York yaratılacaktı.

Pek tabii New York Polisi (NYPD) bu süreçte önemli bir rol oynadı. Suçla ve düzeni bozanlarla savaşmak için suça sıfır tolerans politikaları adı verilen bir çeşit önleyici polislik uygulamaları bu yaşam standardı kampanyasının bir parçasıydı. Suça sıfır tolerans polisliği, adından da anlaşılabilir gibi suçun büyüklüğüne bakmadan kontrol altına alınması ilkesine dayanıyordu. Bu uygulama Guilliani’nin de sıkça referans verdiği, 1982 yılında Kırk Pencereler Teorisi adıyla ortaya çıkan kriminolojik analizin argümanlarına dayanan bir polislik biçimiydi. Kırk Pencerelerin iki önemli argümanı da New York’ta uygulanan sıfır tolerans polisliğinin ve kısmen de yaşam standartları kampanyasının temelini oluşturuyordu. Buna göre, herhangi bir yerde düzensizliğin fiziksel göstergelerinin varlığı, orada yasaya ve düzene karşı hareketlere tahammül edildiğini gösterir ve bu yüzden çeşitli suç aktivitelerinin artmasına sebep olur. Eğer mekândaki bu suça teşvik edici göstergeler ortadan kaldırılacak olursa düzen ve hukuk kurulmuş olacaktır. İkinci olarak, suçu küçük diye önemsememek ve görmezden gelmek genel suçlulukta bir artışa yol açacaktır. Çünkü önemsiz görülen suçlar aslında daha ciddi suçlara yol açar ve eğer önemsiz suçları işleyen kişilere müdahale edilmezse onların daha ilerde daha tehlikeli suçlulara dönüşmelerinin önüne geçilemez. Aynı zamanda polisin küçük suçluları kontrol altına alması onlar yoluyla daha büyük suçlulara ulaşmasını kolaylaştıracaktır (Bkz. Kelling ve Wilson, 1982).

Bunu takiben NYPD, New York’ta sistematik bir ırksal ve mahalli profilleme yöntemiyle çeşitli suça sıfır tolerans politikalarını işletmeye başladı.

Çeşitli gözetim teknolojilerinin geniş çaplı biçimde kullanılması, kamusal alanın agresif bir şekilde yönetilmesi, Sokak Polisi Birimi tarafından gerçekleştirilen geniş çaplı durdurup arama operasyonları, sivil polislerin gündelik suçlarla mücadelede kullanılması gibi çeşitli araçlar bu yeni polisliğin önemli parçalarını oluşturdu (McArdle, 2001: 8). Bu pratikler aynı zamanda ırksal profillemeye ile bir arada yürütülüyordu. Belli etnik ve ırksal grupların suça daha çok karıştığı varsayımına dayanan ırksal profillemeye, durup aranması öngörülen şüpheli kişilerin çoğunluğunun şehirdeki ırksallaştırılmış kesimlerden seçilmesine yol açıyordu. Şehrin yoksul emekçi gruplarından siyahlar ve Latin kökenliler suça sıfır tolerans politikaları sonucu suçlaştırılarak, NYPD'nin agresif ve ırkçı politikalarının mağduru oldular.

İzmir'deki suça sıfır tolerans stratejileri de Guillian'i'nin kendisine temel aldığı politikalara oldukça benzer şekilde asayiş polisliğini yeniden düzenlemekteydi. İzmir Asayiş Polisi, her ne kadar bunu resmi olarak ifade etmese de yapılan görüşmelerde Guillian'i ve suça sıfır tolerans politikalarına yapılan göndermelerden bu benzerlik ve ilişkiyi ortaya çıkarmak mümkündür. Özellikle Asayiş Ekipleri'nin kullandığı stratejilerinin bahsi geçerken kullanılan "suça-sıfır tolerans" kavramı yeni stratejilerin kaynağını belli ediyordu. Bu kavramın polisler arasında kullanıldığını ise bir amirin şu sözleri anlatıyor: "Suça sıfır tolerans diyoruz, hiçbir suç küçük değildir". İzmir polisi yeni suça sıfır tolerans politikalarıyla artık önceden dikkate almadığı, kaydetmeye bile değer vermediği olayları artık takibe alıyor, sokakta çok daha etkin olarak çalışıyor, kimlik sorma ve GBT yoluyla şüpheli kişileri kontrol altına almaya çalışıyordu.

(ii) "Sokakları tırmalamak" ve "hedef kitlesi"nin suçlaştırılması

İzmir Asayiş Polisi'nin suça sıfır tolerans politikaları, "tırmalamak" olarak anılmaktaydı. Tırmalamak tam da suça sıfır tolerans politikasında öngörüldüğü gibi suçlu profillemeye pratikleri ve şüpheli kişilerin üzerine gitme yoluyla yapılan agresif bir önleyici polisliğin bileşiminden oluşuyordu.

Saha araştırması sürecine denk gelen Huzur Timleri⁴ toplantısındaki amirlerden biri, polisin son haftalarda sokaktaki performansından hiç de memnun değildi. Toplantıdaki kalabalığın içinden bir polis şöyle seslendi: "Kaytardığımızdan değil. Ama olay yok." Polis memurunun açıklaması amir için yeterli bir bahane olarak görülmediğinden polis memurları sokakları kazımaları için tekrar uyarıldı: "Size olay yokken yaratın demiyoruz. Ama bu tırmalama olayı...Tırmalama azaldı." Amirin ağzından düşürmediği "tırmalama" sözcüğü, İzmir polisiyle yapılan görüşmelerde sık-

4- Yeni bir birim olan Huzur Timleri'nin kurumsal yapısı aşağıda tartışılacaktır.

ça kullanılan, polisin sokak taarruz stratejisini anlatmak için kullanmaya başlanmış olan yeni bir sözcüktü.

Bir polis amiri, bu stratejiyi sokaklarda uygulayacak olan polis memurlarını, herhangi bir suç işlemiş olabilecek şüpheli kişileri gördüklerinde durdurup kimlik sormaları konusunda uyarıyor ve memurların görevleri bittiğinde mümkünse diğer ekipleri de haberdar ederek aynı şahısların takip edilmesini istiyordu. Artık polislerin işi sürekli sokakları tırmalamak, didik didik inceleyerek suç öncesine ağırlık vermek olarak belirlenmişti. Aynı zamanda polisler suçu önlemek için sokakla tamamen angaje olmalı ve bunun için de hem her an hazır hem de müdahaleci bir tavır almalıydı.

Polis memurlarının başarısı bu müdahaleci tavrın yanında müdahale edilecek kişilerin “doğru” seçilmesi ile mümkündü. Bu yüzden net bir şüpheli kategorisinin kurulması öngörüldü. Böylece kimlik kontrolü yapılacak kişiler önceden belirlenerek polisin enerjisi ve kaynakları etkin bir şekilde kullanılabilirdi. İzmir Polisi’nin sokakları tırmalama stratejisinin en önemli parçalarından biri, kimlik sorgulama ve GBT yoluyla şüpheli hakkında tarama yaparak suçlulara ulaşmayı sağlamak öngörülmüyordu. Polis memurlarının içgüdüleri “makul şüpheliler”e ulaşmak için önemli referans noktalarıydı. Bir amire göre, polisler “bir suçlu gördüklerinde, tanyolar”dı. Daha spesifik olması istendiğinde ise gülümseyerek verilen cevap şu şekildeydi: “Kıyafetinden, tipinden, halinden...”

Polisin içgüdüleri İzmir Asayişinin yeni önleyici polislik stratejileri için yeterli değildi. Yeni polis birimlerinin toplantıları, daha ortak bir şüpheli kategorisinin, yani belirlenen bu stratejilerdeki “hedef kitlesi” kavramına dâhil olan grupların polis memurlarına aktarıldığı yerlerdi. Toplantılarda aranan şüphelilerin fotoğrafları ve kimlik bilgileri dışında, asayiş polisinin kimleri kontrol altında tutması gerektiği de aktarılıyordu. Böylece polislerin sokak pratikleri düzenlenecek ve ortaklaştırılacaktı. Önleyici Polislik ve sokakları tırmalamak ancak polislerin çalıştıkları alanlarda kimlere ve nelere dikkat etmeleri gerektiğini bilmeleriyle mümkündü.

Hedef kitlesi öncelikle sınıfsal bir kategoriydi. Tırmalanması gereken gruplar alt sınıflar olarak kurulmuştu. Bu stratejinin herkese uygulanması durumunda, boşuna bir kaynak sarfı söz konusu olabilirdi. Huzur Polisi toplantısındaki polis amiri kalabalığa alaycı bir soru yöneltti: “Alsancağ’ta sahilde durdurduğunuz adamdan ne çıkar?”⁵ ve cevap beklemeden ekledi: “Kokain çıkabilir tabi... Adam modelli arabaya biner araması olur, esrarı olur. Ama hep modelli arabaların kontrolünün ne manası

5- Huzur Timleri Toplantı

var?”⁶. Amir, herkesin suç işleyebileceğini kabul ediyor, ama yine de asıl yoğunlaşılması gereken kesimlerin ayrıştırılması gerektiğini söylüyordu. Konak Asayiş Ekipleri toplantısında da polise sıkça şüpheli ile vatandaş arasında ayırım yapabilmesi gerektiği anlatılıyordu. Yine Alsancak örneği üzerinden kimlerin polisin alanına girdiği belirtiliyordu: “Birinci Koridon⁷... alkol alanı var, gitar çalanı var, ahlaki olmayan hareketler var. Bunların çoğu üniversite öğrencisi. Burası Gürçeşme değil, Alsancak.” Yani bu davranışlar tolere edilebilirdi, ama polis bu bölgeye ait olmayan öğeleri ayrıştırmalıydı. Amir devam etti: “Aralarında uygun olmayanları cimbızlayacaksınız”⁸.

Asayiş Ekipler toplantısındaki bir amire göreyse hedef kitlesinin seçimi “Hitler benzeri bir mantıkla” yapılamazdı. Bu söz, “hedef kitlemizde ser-seri ve psikopatlar var” gibi bir ekleme ile devam etti. “Hitler mantığı” derken kastettiği, “tırmalama” faaliyetlerinin ve polis kontrolünün özellikle belli kesimlere değil herkese yönelik yapılmasıydı. Amir, Polis Teşkilatı’nın geneline kullanılan “psikopat” kavramını şöyle tanımlıyordu: “İçiyor kendini kesiyor; esrar içip satan kısım; topluma zarar verenler; sabıkalı şahıslar; suç işlemeye devam edenler; balıcı, tinerici, travesti, hayat kadınları.”⁹ Benzer biçimde Asayiş Ekipleri’nin proje tanıtım belgesine göre “psikopatlar” ve hedef kitlesi toplumun diğer kesimlerinden şöyle ayrıştırılabildi: “Ekiplerin yaptıkları önleyici mahiyette bölgesel uygulamalarla özellikle uçucu ve uyuşturucu madde kullanan (esrar, hap, bally, tiner, v.b.) bağımlı şahıslar ile sürekli suç işleme eğiliminde olan sabıkalı şahıslar üzerinde etkinlik kurmaları yanında kendilerine mukavemet eden psikopat tabir edilen şahıslara karşı demirbaş teçhizatları olan çevik kuvvet copu ve gaz spreyi ile zor kullanma yetkilerini sonuna kadar kullanmak suretiyle bahse konu şahısların suç işlemelerinin önlenmesi sağlanmaktadır.”¹⁰

Bu stratejilere paralel olarak Alsancak ilçesindeki uygulamaya dair geliştirilen belgede de tırmalama pratiklerinin uygulanacağı kişiler açıkça belirleniyordu. İlçe Emniyet Müdürü Şemi Albat (3. Sınıf Emniyet Müdürü) imzalı belgede, “mevcut kararlılığın devamının göstergesi” olarak yapılacak “uygulama”nın kapsamı çizilmektedir:

“Bölgede halen bulunan travesti şahıslar, fuhuş yapan bayanlar, geceleri bölgeyi mesken tutmaya çalışan bi-mekân, balıcı/tinerici,

6- Huzur Timleri Toplantı

7- Alsancak sahil şeridi.

8- Konak Asayiş Ekipleri

9- Konak Asayiş Ekipleri

10-Asayiş Proje Tanıtım Belgesi

psikopat tabir edilen şahıslar ve travesti şahıslarla bağlantılı olarak bölgeye gelen sair şahısların men edilerek bölge halkının huzur ve güveninin temini, eğlence mekânlarının bir düzen içerisinde yakışır şekilde hizmet etmelerinin temini.” (KAOSGL, 1 Ekim, 2009)¹¹

Hedef kitlesi kategorisi “tırmalama” stratejisinin objesini belirlemenin yanında polisin güç kullanımına dair de bir değerlendirmeyi barındırıyordu. Suçlu olarak görülen, suçlululaştırılan kesimler üzerindeki polis baskısı ve orantısız güç kullanımı meşrulaştırılıyordu. Aynı zamanda tırmalama stratejisinin iyi çalışabilmesi için polisin katı tavrı vazgeçilmezdi. Polisin “gerekli” güç kullanımı sayesinde hedef kitlesi kontrol altına alınabilir ve aynı zamanda etkin güç kullanımıyla suç gerçekleşmeden suçlular bulunabilirdi. Polis memurları herhangi bir olay olmasa da hedef kitlesine müdahale etmeli ve onları “rahatsız” etmeliydiler. Böylece suçlular polisin otoritesini kabul etmeyi öğrenebilirlerdi. Polis gördüğü yerde hedef kitlesini durdurup kimlik taraması yapmalı, gerekirse yoklamalı, yani onu rahatsız etmeliydi ki artık suçlular polisten kaçış olmadığını bu şekilde anlayacaklardı.

Öte yandan “saygıdeğer” vatandaşların işbirliği gerekliydi. Onlara aynı şekilde davranmak polisin halkla ilişkilerini zedeleyeceğinden, İzmir Polisi’nin hedef kitlesi kategorisi dışında kalan kişilere davranışları önemliydi. Polis memurları vatandaşlarla “empati” kurmalı ve zor kullanırken her zaman bu ayrımı dikkate almalıydı. Konak Asayiş Ekip amirlerinden biri polislere “Sapla samanı ayırt edin!” diyerek bu ayrımın önemini vurguluyordu: “Vatandaşlara kibar ve medeni olun. Psikopatlarla karşı da sert. Size ‘ey ballyci arkadaş gel bana kimliğini ver’ deyin demiyorum, ‘travestiyi saçından tut at’ da demiyorum”. Polis vatandaşı anlamalı ama “psikopatlarla” olan tavrından da taviz vermemeliydi. Amir şu şekilde devam etti: “Karşı tarafın mantığıyla düşünün. ‘Ben psikopat değilim PKK üyesi değilim. Polis bana neden güç kullanıyor?’ ” Önceki bölümlerde de bahsi edilen, polis ile halk arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için, polisin güç kullanımını da belli kriterlere göre yapması gerekiyordu. Bir amirin yaptığı konuşmalarda da üzerini çizdiği hep buydu: “Yasaya uyan vatandaşlarımızın polisten korkmaları için bir sebep yoktur.”¹² Herhangi bir sorun durumunda polisin toleransı itinalı bir şekilde tayin edilmeliydi. Bununla birlikte, polisin inisiyatifine terk olunan vatandaşlara karşı tavrı meselesi, “psikopat”lara ve “PKK’lı”lara karşı “uygun” şekilde güç kullanılırsa meşruiyet sorununun çözülmesiyle elimine edilmiş olacaktır.

11- Konuya ilişkin haberin tamamı için: <http://www.kaosgl.org/node/3484>

12- Balçova Asayiş Ekipleri, Amir.

Her şüpheliye müdahale edecek, gerekirse kavgayı göze alabilecek polis gücü, gerçekten çalışmak isteyen ve kendine güvenen polis memurlarının varlığıyla mümkündür. İzmir Asayışı yeni birimlerde çalışacak ve bu stratejileri uygulayacak polislerin seçiminde genç, atletik, araştırmacı ve sokak polisliğine uyum sağlayabilmesi şartlarını ön koşuyordu. Öte yandan verilen eğitimlerle polisin fiziksel gücü ve savunma teknikleri öğretiliyordu. Bu tip eğitimler polis memurlarını daha donanımlı yapmayı ve kendilerine güvenlerini yerleştirmeyi amaçlıyordu. 2007 Haziran ayında kabul edilen Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu ile polisin yasal gücünün de artırılmış olması ayrıca bu güç takviyesi konusunda İzmir Asayışına katkı sağladı.

Yeni kurulan Asayiş Polisliği Sistemi bağlamında kullanılan stratejiler, sokağı tırmalamak ve hedef kitlesini rahatsız etmek, Taylorcu kontrol sistemi uygulandığından dolayı polis memurları için puan toplamak anlamına geliyordu. İşte yeni asayiş polisliğinin başarısı polisin kontrolüyle yeni stratejiler arasında kurulmuş bağla sağlanmıştı. Ama bu başarıyla aynı süreçte yoğunlaşan suçlulaştırma mekanizmalarını ve polis şiddetini görmezden gelmek mümkün değildir. Saha araştırması sürecinde gözlemlene imkânı bulduğum Huzur Polisi toplantısında yanımda oturan polisin Bornova'da bir doktorun dövülmesi olayıyla ilgili tartışmalar yapılırken bana doğru eğilip fısıldadığı cümle tam da bu ikiliği ortaya çıkarıyordu: "Bunların hepsi bonus yüzünden, bonus almak için".¹³ Bu noktada, yeni Taylorcu kontrol sistemi ile bu süreçte artan vaka sayısı arasındaki ilişki üzerine düşünmek aydınlatıcı olacaktır.

Araştırma esnasında gösterilen resmi olmayan verilere göre (Bkz. Tablo 1), 2006 yılı Haziran ayında uygulamaya konulan yeni stratejiye geçilmeden önceki altı ay ile sonraki aylarda vuku bulan olayların sayısı arasında ciddi bir uçurum gözlemek mümkündür. Bu veriler suç oranındaki bir artışa işaret etmekten ziyade, İzmir polisine göre bir başarı olarak görülen polislerin olaylara müdahale sayısındaki bir artışa tekabül etmektedir.

2006 Yılı İlk Yarı		2006 Yılı İkinci Yarı		2007 Yılı İlk Üç Ay	
Gerçekleşen Olay Sayısı	Suçlanan İnsan Sayısı	Gerçekleşen Olay Sayısı	Suçlanan İnsan Sayısı	Gerçekleşen Olay Sayısı	Suçlanan İnsan Sayısı
145	173	472	637	696	854

TABLO 1: Balçova Bölgesinde Ekipler Karakolunda Vuku Bulan Olaylar

13- Bu toplantıların neden ve nasıl yapıldığı ilerleyen bölümlerde detaylı biçimde incelenecektir.

(iii) Polis Gücünün Takviyesi ve Polis Şiddeti

Hemen yukarıda bahsi geçen polisin gücünün hem yasal hem de yeni teşkilatlar stratejileri vasıtasıyla artırılması, polisin gündelik şiddetini de perçinlemiş, sokakta “şüpheli şahıs”lara ya da “hedef kitlesi”ne karşı daha müdahaleci bir yaklaşım polis şiddetiyle bir arada yürümeye başlamıştı. Medya, Çapkın’ın ve kurduğu yeni sistemin başarısına odaklanırken, aynı sistemin ürettiği şiddete dair ise sessiz kalmıştı. Oysaki İzmir’de gerçekleşmiş ve medyaya yansımış polis şiddeti olayları da oldukça fazlaydı. Türkiye İnsan Hakları Vakfı’nın (TİHV) hazırladığı bir rapora göre 2007-2009 döneminde medyaya yansıyan polis tarafından gerçekleşen 23 adet önemli insan hakları ihlali olmuştu. Bu ihlaller sonucu Baran Tursun ve Emrah Gider polisin ateş açması sonucu ölmüş, Osman Köse ise yaralanmıştı. Bu üç olay da polisin orantısız güç kullanması ve şüphe üzerine silaha başvurusuyla bağlantılıydı.

Osman Köse, asayiş ekipleri tarafından devriye sırasında şüpheli görülüp kimlik kontrolü yapılmak üzere durdurulmuştu. Köse, kimlik göstermek istemeyince, polisle kendi arasında bir tartışma çıkmış ve tartışma Köse’nin vurulmasıyla sonlanmıştı. Polis olayı bir kaza olarak nitelendirirken, Köse polise mukavemetle itham edildi. Basit bir kimlik taraması kolayca gerilime yol açmış, bu da polisin güç kullanmasına “meşru” bir zemin hazırlamıştı. Tam da İzmir asayiş stratejilerinin bir yansıması olarak, devriye ile görevli polisler sadece sokakları gözetim altında tutmakla değil; müdahale etmek, tırmalamak, şüpheli hedef kitlesini rahatsız etmek ile görevlendirilmişlerdi. Bu olayın vuku bulmasını ise yeni stratejiden bağımsız düşünmek mümkün değildir.

Polisin bu yeni tutumu hedef kitlesiyle etkileşime girme durumlarında şiddet içeren karşılaşmaları beraberinde getiriyordu. İzmir Barosundaki insan hakları şikâyet dosyalarında bu karşılaşmalara dair çok daha ayrıntılı ve ışık tutucu örnekler bulmak mümkün. Bu dosyalarda olayın tarifi, yaş, cinsiyet, iş, adres, doğum yeri ve yasal süreçlere dair bilgiler bulunuyor. Etnik kimlik kesin olarak belirlenemese de doğum yerine bakılarak bir tahmin de bulunulabilir. Örneğin, büyük ihtimalle Kürt olan bir gencin bir polis aramasını kendi kaleminden aktaralım:

“Polis şüpheli şahıs arıyordu. Benden kimliğimi istedi. Kimliğimin evde olduğunu söyledim. Ancak bana git giyin gel dediler. Ben itiraz etmeden gidip giyinip geldim. İndim, bu arada minibüsün yanına geldiğimde ‘sen değilmişsin’ dediler. Ben de buna karşılık beni yatağımdan kaldırıp getirdiniz şeklinde söz söyledim. Başka bir şey söylemedim. Ancak komiser yardımcısı küfredip beni darpti. Aynı eylemine hem araç içinde hem karakolda devam etti.”¹⁴

Polisin otoritesine yapılan en küçük bir sorgu sert bir tepkiyle karşılaşıyordu. Bir çok şikâyet dosyası benzer durumlardan bahsediyordu. İzmir Barosu insan hakları şikâyet dosyaları Rapor No. 209-210-211'da (1/2007) ilgili kişilerin hırsızlık şüphesiyle durdurulup polis tarafından dövüldüklerine dair iddialar yer alıyordu. Rapor No. 208 Balçova Asayiş Ekiplere yönelikti. Mülke zarar şüphesiyle durdurulan kişi, üzerinde kimlik olmadığı gerekçesiyle polisin tepkisiyle karşılaşmış, bu tepkiye karşılık veren şikâyetçi ise küfürler eşliğinde dövülmüştü. Şikâyetçi kişi, polise mukavemetle suçlanıyordu. Rapor No. 167'de anlatılan olay yukarıda bahsi geçen Huzur Ekipleri'nce gerçekleştirilmişti:

“Boğaziçi'nde parkta oturuyordum. Bir müddet sonra kalktım parkta yürüyordum. O sırada polis olduğunu anladığım iki sivil şahıs bir çocuğun peşinden gidiyorlardı. Benim yanımdan geçtikleri sırada içlerinden bir tanesi 'bana kimliğini ver' dedi, ben kimliğimi verdim. Sonra kimliğimi alıp yürüdüler. Ben 'kimliğimi neden aldınız' dedim. 'Çok konuşma uzat ellerini' dediler ve kelepçe çıkardılar. Bana kelepçe takacaklardı. Ben de 'bana neden kelepçe takıyorsunuz, karakola gelmemi istiyorsanız geleyim' dedim. Daha sonra iki polis memuru daha geldi. Beni yakalayan iki polis ben yerdeyken beni dövdüler. 'Biz Huzur Polisiyiz seni karakola götürüp hakkında memura mukavemetten işlem yapacağız' dediler. Bana O.Ç. dediler.”

Ekim 2006'de, onaltı ya da onyediy yaşlarında iki Kürt genci üzerlerinde kimlik olmadığından biber gazıyla “etkisiz” hale getirildi. İkisi de polise mukavemetle suçlanıyorlardı. Buca'da tutuklanan bir kişi ortada bir suç bulunmamasına rağmen yine polise mukavemetle itham ediliyordu (Rapor No. 169, 11/2006):

“Arkadaşlarımla gece kokoreç yiyorduk. Polis geldi. 'Neden bağıryordunuz?' dedi. Biz de kendilerine 'bağırıyoruz yemek yiyip gideceğiz' dedik. Beş dakika kadar geçmişti ki arkadaşlarımla birlikte evime doğru yaya olarak gittiğim sırada ilk gelen resmi ekip ile birlikte üç ekip daha, toplam dört polis ekibi, sokakta bizim yanımızda durdular. Bana hiçbir şey sormadan ve söylemeden yüzüme doğru kafa attı. Benim dişim onun kafasına geldi ve kafası yaralandı, daha sonra hepsi birlikte beni coçlamaya başladılar. Daha sonra sürükleye sürükleye karakola götürdüler ve karakolda devam ettiler.”

Başka bir rapora göre Mardin doğumlu iki genç, benzer bir durumla kahvehanenin önünde otururken karşılaşmışlardı (Rapor No. 78-79). Kahveye gelen dört memurun aralarından bir arkadaşlarını gözaltına almaya çalışmasına karşı çıkınca olaylar bir anda büyüyecekti:

Biz arkadaşımızı bırakmak istemedik, neden olduğunu sorduk söylemediler. Polisler arkadaşımızın boğazından tutup duvara yasladılar. Ben de polisin kolundan tutarak onu bırakmasını istedim. Polisler benim gözüme sprey sıktı.

Polislerin ifadesinde gençlerin kendilerine kiremit attıklarını söyleniyordu. Gençler polise mukavemet etmekle suçlanacaklardı. Rapor No. 166 (11/2006) bir başka Mardinli tarafından yazılmıştı:

Arkadaşlarımla yolda yürüdüğümüz esnada sivil giyimli üç kişi gelerek polis olduklarını söylediler ve kimliklerimizi göstermemizi söylediler. Benim yanımda kimlik yoktu, bunun üzerine benim ayakkabımı çıkarmamı söyledi ve aynı anda ceplerimi yokladı ve kelepçe vurmamı istedi. Ben kendilerine direnmediğim halde beni yere yatırdılar ve ben yerdeyken tekmeyle gözüme, sırtıma, ayama vurdular. Ayrıca ters kelepçeye taktılar.

Şikâyetçi, polisin karakolda kendisini dövmeye devam ettiğini anlatıyordu. Rapor No. 162 (11/2006), sabıkasız olan Uşaklı bir seyyar satıcı tarafından yazılmıştı. Kendisi polis memuruna saldırı, darp, hakaret ve tehditle suçlanıyordu. Olay, ona göre şöyle gerçekleşmişti:

Arkadaşlarımla oturduğum sırada memurlar geldiler ve ne yaptığımızı sordular, biz de kendilerine bira içtiğimizi söyledik. Yanımızdan ayrıldılar. Biz de evimizin önüne geldik ve az önce bize soru soran polisle bir arkadaşımızın tartıştığını gördük. Onun memura saldırdığını göremedim sadece gaz sıkılmış 'göremiyorum' diye bağırmakta idiler. Biz de kendilerine yardımcı olmak amacı ile yanlarına gidip olayı yatıştırmak istedik. Bunun üzerine beni ve arkadaşlarımı zor kullanarak karakola götürdüler.

Polisle gündelik karşılaşmalar her an şiddetle sonlanabilirdi. Polisin olaylara bakışı çok daha farklıydı. Aynı raporların bazılarında polisin ifadelere de yer verilmişti. Polislerin açıklamalarında şikâyetçilerin rasyonel olmayan, saldırgan ve psikopat davranışlarından, kendilerine zarar verme eğilimlerinden bahsediliyordu. Polisin zor kullanımı bu anlamda meşru sayılıyordu. Hem polis görüşmelerinde, hem de raporlarda sıkça dile getirilen söylem, polisin şiddet kullanmaya "zorunlu kalmış" olmasıydı. Bu manada insan hakları şikâyetleri ve polis şiddeti iddiaları "psikopat" tabir edilen kişilerin haksız suçlamaları olarak görülmekteydi.

Oysaki bir önceki bölümde de anlatıldığı gibi "hedef kitlesi"ne dâhil olan bir şahıs üzerindeki orantısız polis şiddeti, İzmir Asayişinin yaygın stratejilerinin bir parçasıydı. İzmir Asayiş Polisi'nin yeniden yapılandırılma sürecinde hedef kitlesi üzerinde kullanacağı şiddeti kendine saklı tuttu.

İzmir Barosu dosyaları en çok da bu hedef kitlesi olarak tanımlanabilecek gruba dâhil kişiler tarafından açılmıştı. Çoğunlukla işsiz ya da enformel sektörde çalışan, Kürtlerin yoğunlukla yaşadığı gecekondu mahallelerinden gelen (Kadifekale, Narlıdere, Gültepe, Yamanlar vs.) ya da doğum yerleri Kürt şehirleri olan genç erkekler işte bu hedef kitlesinin önemli bir parçasını oluşturuyordu. Aralarında suç şüphesiyle durdurulan varsa da, nedensiz kimlik sorgulama pratiği oldukça yaygın olarak kullanılmaktaydı. Bu tam da tırmalama ve rahatsız etme stratejilerinin parçası idi. Polis bu pratikleriyle herhangi bir tepkiyi kolayca bir suç unsuruna, spesifik olarak da “polise mukavemet” meselesine dönüştürebiliyordu. Böylece hem polisin otoritesi kurulmaya çalışılıyor, hem de mukavemet eden kişi de ceza sistemine entegre edilmiş oluyordu.

İnsan Hakları Derneği'nin (İHD) derlediği istatistikler de polise mukavemet ile polis şiddeti arasındaki bağlantıyı net biçimde ortaya koymaktadır. Resmi verilere dayanarak oluşturulan bu istatistiklere göre, 2006 yılında her 1.7 ve 2007'de her 1.4 polis şiddeti ve işkence davasına karşılık 100 adet polise mukavemet davası açılmıştı.¹⁵ Bu veri, doğrudan polise mukavemetin polis tarafından uydurulmuş olduğu anlamına gelmiyor. Polisle karşılaşmalarda kıskırılan kişilerin bazen polisle tartışıp fiziksel olarak direniş sergiledikleri söylenebilir. Ama İzmir örneğinde olduğu gibi, polis memurları hedef kitlesindeki insanları rahatsız etmeleri için telkin edilmiş, bonus puanlar ve performans ölçüm sistemleriyle bu tür sert girişimlere teşvik edilmiştir. Asayiş Ekipler amirlerinden birisinin sözleri tam da işkence ve polis şiddeti konusuyla polise mukavemet meselesine polis gözüyle bir açıklama getirmektedir: “Bu hedef kitlesi dediğimiz kesime yaptığımız sertlik ve görevimizden dolayı hep alkış aldık. Bu hedef kitlesi başta direniyordu. Şimdi copla spreyle dayakla yola getirdik. Artık direnmiyor.”¹⁶

II. Asayiş Polisinin Yeniden Yapılandırılması

Yeni Birimler

Hüseyin Çapkın, Emniyet Müdürlüğü görevine atandığında yaptığı ilk açıklamalardan biri İzmir polis teşkilatına suçla mücadelede takviye görevi görecek yeni birimlerin kurulacağıydı. *Huzur Timleri* adı verilen bu birimlerin yanına *Asayiş Ekip Amirlikleri*, *Okul Polis ve Toplum Destekli Polis* birimleri de İzmir Asayiş Polisi'ne eklenenecekti. Bu yeni birimle-

15- 8 Eylül 2009, Bianet (Her İşkence Davasına Karşı 63 'Polis Dövüldü' Davası Var), <http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/116922-her-iskence-davasina-karsi-63-polise-mukavemet-davasi-var> .

16- Konak Asayiş Ekipler, Mayıs 2008

rin her biri toplumsal ve gündelik yaşamın çeşitli alanlarında polisin etkinliğini ve gücünü artırma amacını taşımakla beraber, şehir suçlarına karşı asayişin sağlanmasına yönelik oldukça yenilikçi tabir edilebilecek stratejiler de içeriyordu.

Huzur Timleri, Çapkın'ın da açıklamasında belirttiği üzere kapkaç ve yankesicilik, gasp gibi diğer sokak suçlarına yoğunlaşmak üzere kuruldu. Görev alanları bu suçların çoğunlukla gerçekleştiği kalabalık şehir merkezleri, yoğun insan trafiğinin olduğu hastaneler, alışveriş merkezleri ve pazarlar olarak belirlendi. Kaotik yapısı ve kolayca suç mahalinden uzaklaşma imkânı olduğundan, suçluların tercih ettiği bu alanlara stratejik olarak konumlandırılacak olan Huzur Polisleri, daha çok yaya dolaşarak suçüstü yakalama olasılığını arttırmayı amaçladılar. Bazı bölgelerin özelliğine göre mobilet ya da motosikletli huzur timleri de kullanılmaktaydı.

Huzur Polisleri, normal polis memurlarından farklı olarak bir sivil polis stratejisi olarak görülebilir. Bu doğrultuda, polisler görev aldıkları bölgenin kültürel, sosyal ve hatta ekonomik koşullarına göre kılık değiştirerek kamuflej sağlayıp ortamda dikkat çekmeden sokakta hakimiyet sağlama amacıyla donatıldılar. İçine girdikleri kılıklar arasında sokak satıcılığı, çöpçü, değnekçi, pizza dağıtıcısı, simitçi gerekirse ayyaşlık sayılabilir. Sivil kılıklara rağmen huzur polisleri biber gazı, silah, kelepçe, cop, kulaklıkları telsiz cihazı ve AVEA'nın sağladığı cep telefonları taşıyorlardı. Organize suçlar ve terör polisliğinde kullanılan sivil polis stratejisi böylece sokaklarda kurumsallaştırılmaya başlandı. Aslında Huzur Polisi de Türk Polis Teşkilatı içinde bir yenilik sayılmazdı. Emniyet Genel Müdürlüğü daha önceden çeşitli şehirlerde Yıldırım Ekipleri, Güven Timleri gibi isimlerde birimler kurarken, Hüseyin Çapkın da daha önce Emniyet Müdürlüğü yaptığı Bursa ve Adana'da benzer birimleri kurmuştu. Huzur timlerinin amacı sokak suçlarına karşı esnek ve etkili bir birim oluşturmaktı. Etkinlik sadece suçları çözebilmeye yetisiyle ilgili değil, aynı zamanda suçluları suçüstü ve olay yerinde yakalayarak hem olası mağduriyetleri önleme hem de suçlunun ceza almasını sağlamasıydı.¹⁷ Huzur polisinin esnekliği de hem polis üniformasıyla sabit ve görünür olmamasında, hem de kentsel alanda atik bir şekilde hareket edebilmesine bağlıydı.

Huzur timleri, özellikle yoğun bölgelerde, Çevik Kuvvet birimlerinden de destek alacaktı. Aslen toplumsal olaylara müdahale amacıyla kurulmuş olan Çevik Kuvvet polislerinin bir kısmı, Çapkın'ın yeni asayiş stratejisine göre Asayiş Polisi birimine destek olmakla görevlendirildi. Özel-

17- Bu konuda Hüseyin Çapkın'ın medyaya verdiği bir demeç için: (bkz. *Kent Haber*, 17 Mayıs 2006).

likle önemli operasyonlarda ve asayiş polisinin desteğe ihtiyacı olduğu durumlarda Çevik Kuvvetler göreve çağrılarak, sokak polislerini takviye edeceklerdi. Çevik Kuvvetleri suçla savaşın yanısıra, Kemeraltı'ndaki çığırkan sokak satıcılarının ortadan kaldırılması için zabıta görevlilerine destek olacaktı. Diğer yandan, İzmir'in bazı yoksul enformel sektör çalışanları böylece suçlu kesimleriyle beraber oldukça militarist ve politik bir polis gücünün denetimi altına girmiş olacaktı. Çevik Kuvvet polislerinin İzmir Asayiş Polisi'nin yeniden yapılandırmasındaki yeri çok merkezi olmasa da şiddet içermeyen suçlarla mücadele ve asayişin sağlanmasında polisin artan oranlarda kullandığı gücü göstermesi açısından kayda değerdir.

Bu stratejiyle “saygıdeğer” olduğu iddia edilen vatandaşların “mağduriyet”inin engelleneceği ileri sürülmekteydi. Bu girişimin polisin söylemlerinde ve pratiklerinde yer bulmaya başlaması, vatandaş-polis ilişkisi bağlamında önemli bir değişim olarak okunmalıdır.

“Saygıdeğer vatandaşlar” asayiş polisinin sadece koruduğu mağdur varlıklar olarak değil, polislik pratiklerine eklenilebilecek özneler olarak da yer almaya başladı. Örneğin, Huzur Polisi'nin kendi sorumluluk bölgelerindeki çalışmalarında polisin etkinliğinde vatandaşlarla kurulan ilişki oldukça önemliydi. Bu yüzden Huzur Polislerinin göreve başladıktan sonraki ilk görevlerinden biri sorumluluk bölgelerindeki esnaf ve çeşitli kurumlardaki kişilerle bağlantı kurup, kendilerini tanıtmak ve iletişim bilgilerini bu kişilere vermektir. Her Huzur Polisi kendi adına çıkartılmış olan kartviziti bu vatandaşlara ileterek herhangi bir suç veya şüpheli bir durumda kendileriyle iletişime geçilmesini salık verecekti. Böylece polis tek başına değil, çalıştığı bölgedeki vatandaşların yardımıyla suçlularla savaşacak, onlarla bilgi alışverişinde bulunarak etkinliğini arttıracaktı. Polis imdat telefonlarını, uzayan bürokrasi ve karşılıksız kalan yardım çağrılarından dolayı aramaktan vazgeçmiş olan vatandaşlar, artık onlara bir telefon uzaklığındaki Huzur Polisleri'ne kolayca ulaşabileceklerdi. Polis karakollarının yavaş bürokrasisinden arındırılmış olan bu ihbar yöntemi gerçekten de polisin hızlı bir şekilde olay yerine ulaşmasını ve müdahale edebilme yetisini arttırıyordu. Ama burada önemli olan sırf etkin ve hızlı bir polisin yanında, polis dışı aktörleri kullanarak kentsel alanda daha derin bir polis hâkimiyetini sağlayabilmektir. Vatandaşlar yoluyla polisin gözü her yere ulaşabilirdi. Öte taraftan, halkla kurulan ilişkilerin Türk polisinin meşruiyet krizini ve ona karşı güvensizliği gidermekte de yardımcı olacağından bahsedilebilir. Kendi güvenliklerini polisle işbirliği içinde sağlayan vatandaşlar, artık polisle daha yakın bir ilişki kurabilir ve polise olan güven duygusunu arttırabilirlerdi.

Halkla ilişkilerin geliştirilmesine dayanan ve halkın zaptiye pratiklerine eklenmesini amaçlayan diğer bir yeni Asayiş Polis birimi, Türkiye'nin

başka illeriyle aynı zamanda İzmir’de de uygulanmaya başlamıştı. Toplum Destekli Polislik projesi, İzmir’lileri polisin zaptiye görevinin bir kısmını hem paylaşması hem de yaygınlaştırmasıydı. Bu araştırmanın yapıldığı dönemde henüz pilot proje olarak uygulamaya sokulan Toplum Destekli Polislik projesi, İzmir’in orta sınıf mahallelerinde yaşayan halkla iyi ilişkilerin kurulmasını ve vatandaşların kendi mağduriyetlerini engellemelerini sağlayacak bilgilendirme çalışmalarını gerçekleştiriyordu. Polisin kendi dışındaki aktörlere görevlerinin bir kısmını devrederek güvenlik olgusunu ilgili kesimlerin derinlerine doğru yaygınlaştırması neoliberal polislik süreçlerinin bir yansıması olarak okunabilir. Başka birçok ülkede de yürürlüğe giren özel güvenlik ve toplum destekli polislik, devletin yanında “saygıdeğer” vatandaşların da bir güvenlik örgütü gibi çalışabileceğini gösteriyordu. Devlet artan güvenlik merkezli politikalarını tek başına değil bu yeni aktörlerin desteği ile sürdürecekti. Özel güvenlikçilerin toplam sayısı artık bir ordu boyutuna ulaşırken, polis de halkla işbirliği yoluyla gündelik hayatın çeşitli alanlarına giderek yayılmayı ve gündelik hayatı kontrol altına almayı amaçlıyordu.

Karakoldan Sokaklara: İzmir Asayiş Ekipleri

Kurulan yeni birimlerden biri olan *Asayiş Ekipleri*, diğerlerinden çok daha geniş çaplı ve asayiş polisliğini dönüştürücü bir değişimi ifade ediyordu. Asayiş Ekipleri, daha önce polis karakollarının üstlendiği devriye polisliği işine ayrılmış bir birim olarak konumlandırıldı. Polis karakolları her ne kadar sokaklara ve gündelik yaşama yakın kurumlar olsalar da kısıtlı devriye olanakları dışında mekânsal olarak sabittiler. Bu bağlamda, karakollar, suç ve suçluların kentsel mekândaki hareketliliklerine karşıt oldukça atıl bir asayiş kurumlarıydı ve aslen bürokratik işlerle uğraşmaktaydılar. Karakollar suçun değişen şekillerine, artan suçun kontrol edebilme esnekliğine sahip değildi. Öte yandan, oldukları yerden çevre sakinlerinin, buldukları mahallenin gözlemine de açık olmaları yüzünden biraz saydamdılar. Çoğu kişinin polisle ilgili görüşleri, gündelik hayatın bir parçası olan karakollar; atıllık, güç ilişkileriyle sarmalanmış yolsuzluk ve yozlaşmış sistemleri üzerinden oluşmuştu. Diğer bir deyişle karakollar, Türk polisinin 1980’lerin sonundan beri içinde bulunduğu meşruiyet krizinin gündelik yaşamda görünür kılınmasını sağlayan önemli alanlardan biriydi.

Sokağa yakın olmasına rağmen, karakolun sokak üzerindeki kontrolü oldukça kesintili ve kısıtlıydı. Suç oranlarının şehirlerde artması ve bu çerçevede oluşturulan moral panik, karakolların hem verimsizliğini hem de yolsuzlukla kurduğu ilişkileri daha çok gündeme getirmekteydi. Polis karakolları tam da bu noktada polis gücünün zayıf olduğu alanlardan biriydi. Bu nedenle, Emniyet Genel Müdürlüğü de polis karakollarının gücü-

nü takviye amaçlı projeler hazırladı. Şehirde özellikle nüfusun ve göçün artması karşısında değişen koşullara uyum sağlaması için Emniyet Genel Müdürlüğü, 1993'te "geliştirilmiş polis merkezleri" adlı bir proje hazırladı.

Çoğu il genel müdürlükleri, projeye katkıda bulunmak üzere taleplerini dilekçelerle dile getirdiler. Daha fazla personel, daha fazla kaynak, daha fazla silah istemeyen yoktu. Proje birkaç merkezde büyük polis merkezlerinin kurulmasından ve bazı karakolların takviyesinden öteye gitmedi. Bu noktada İzmir'de ayrı bir birim olarak Asayiş Ekipleri'nin kurulması, karakolların sorunlarına kökten bir çözüm getirmeyi amaçlıyordu. Karakolların işlevi artık sadece bürokratik olmakla kalacak, polisiye pratikler öncelikli olarak ekiplerin sorumluluğunda olacaktı. Asayiş Ekipleri'nin bağlı oldukları polis amirlikleri, ilçe ve mahalle bazında yerleştirilmiş olan karakollardan farklıydı. İlçe yönetimlerinden bağımsız şekilde, doğrudan Asayiş Şube'ye bağlı olacaklar ve ilçe bazında değil İzmir merkezde beş ayrı bölgede konumlanacaklardı. İzmir'in on iki ilçesi beş bölgeye ayrıldı ve her birinde yeni Asayiş Ekip Amirlikleri kuruldu. Suç oranları, nüfus ve ilçelerin sosyal-ekonomik özelliklerine göre Bornova, Balçova, Buca, Konak ve Karşıyaka Asayiş Ekip Amirlikleri bu ilçelerden ve etraflarındaki ilçelerden sorumlu olacaklardı. Böylece şehir, daha merkezileştirilmiş olacak ve suç dinamikleri göz önünde bulundurulacak konuşturulmuş merkezlerden idare edilebilecekti.

Asayiş Ekip Polisleri, karakol veya ilçe emniyet müdürlüklerine değil bu amirliklere bağlı devriye polisleri olacaktı. Devriye polislerinin bir kısmı karakollardan devşirildi, bazılarıysa yeni polis okulu mezunu enerjik, sicali düzgün, genç polis memurlarından oluşuyordu. Karakollar bürokratik işlerle ilgilenirken polisin asli işi olarak görülen suçla mücadele bu yeni devriye birimine verildi. Daha geniş bir bağlamda bakılacak olursa, Los Angeles Polisi üzerine alan çalışması gerçekleştiren Ericson ve Haggerty (1997), bürokratik ve adli işlerin polisin gözünde kâğıt işinden ibaret bir yük olarak görüldüğünü ve polisin kâğıt işinden ziyade vukuatların kendisiyle uğraşmayı daha "gerçek" olarak gördüğünü anlatırlar. Aynı şekilde, Asayiş Ekipleri'nin kuruluşuyla dönüştürülmeye başlayan karakollar, polis memurları için monoton ve can sıkıcı, bu bağlamda cezavari bir iş bölümünü ifade etmekteydi. Hem Huzur Polisleri hem de Asayiş Ekipleri bu yeni iş bölümünde, kâğıt işinden ve diğer angarya olarak tabir edilen konser ve maç güvenliği gibi görevlerinden azat edilerek daha önemli işlerle muhatap olacaklardı.

Asayiş Ekip Amirlikleri, ilk bakışta büyük birer polis karakolu olarak görülebilir. Ama standart bir polis karakolunda olmayan bazı yenilikleri de içinde barındırmaktaydı. Yapılan saha araştırması sürecinde edinilen bilgiler doğrultusunda, ekiplerin her hafta bir araya geldiği toplantı odası,

MOBESE kameralarının bağlı olduğu gözlem odası ve alandaki polisleri takip etmeye yarayan bir merkezi kontrol odası bulunduğu gözlemlendi. Kontrol odasında sürekli olarak bulunan iki memur İzmir'in dijital ve ölçüsü değiştirilebilen haritasını bir monitörde izleme halindeydiler. Bu haritada ise ekip arabalarında bulunan GPRS'lerden gelen sinyaller üzerinden devriye araçları takip edilebiliyordu. Nitekim Asayiş Ekipleri kuruluca birime alınan yeni Megan marka arabalara GPRS cihazları konulmuştu. Yani Asayiş Ekipleri bir yandan mobil birimlerken diğer yandan da merkezi bir biçimde kontrole tabi kılındılar. Kontrol odasındaki monitörde devriye araçlarının hareketleri izlenebiliyor, her ekip aracı numaralandırılmış nokta şekilleriyle bu haritada yer alıyordu.

Devriye araçlarının yenilenmesi, yakıt sınırlarının kaldırılması, araç sayısının artırılması ve GPRS sistemi yoluyla araçların yönetimi için gerekli olan kaynak olanakları valiliğin desteğiyle sağlandı. Polisin kent üzerindeki etkinliği ve varlığının artırılması ancak bu sınırların ortadan kalkmasıyla mümkün olabilirdi. Ama sadece araç sayısını arttırmak şehirde polisin kontrolünü sağlamaya yeterli değildi. GPRS sistemi ve dijital haritalar üzerinden polis araçlarını takip, asayiş ekiplerinin çalışma süreçlerini hatırı sayılır biçimde dönüştürücü bir etkiye sahipti. GPRS ile takip yöntemi, ekiplerin sürekli sokaklarda ve caddelerde hareket edip etmediğinin ve bulunduğu yerin anında görülmesini sağlıyor ve böylece polisin şehirdeki hâkimiyetini sağlamaya çalışıyordu. Dijital haritada beliren araçların hareketleri merkezden takip edilebiliyor, duran araçların noktaları renk değiştirince ne kadar süreyle durağan oldukları dahi görülüyordu; bu şekilde koordinasyon sağlamak oldukça kolaylaşıyordu. Devriye araçlarıyla bu kontrol odası memurları arasında sağlanan iletişim yoluyla gelen şikâyetler ve olay takibi için asayiş polislerinin yönlendirilmesi buradan yapılmaya başlandı. Böylece asayiş polisinin mekânsal olarak şehre hâkim olması sağlanıyordu.

Polisin Taylorcu Sistemle Kontrolü

Asayiş polisinin sokaktaki etkinliğini arttırmayı amaçlayan bu yeniliklerin yerleşmesi sadece yeni teknolojilerin eklenmesi ve artırılan kaynakların varlığıyla açıklanamaz. İzmir'de polisin etkinliği ve bu yolla hakimiyetini sağlaması aynı zamanda polis personelinin üzerinde Taylorcu kontrol mekanizmalarının kurulmasıyla gerçekleştirildi. Bu kontrol mekanizmaları Taylor'un yirminci yüzyılın başında işçilerin verimliliğini arttırmak üzere geliştirdiği emek süreçlerini çeşitli kontrol araçlarıyla yapılandırma çabasının polis teşkilatı üzerindeki bir tezahürü olarak düşünülebilir. İzmir Asayiş Polisi'ne yeni eklenen Huzur ve Asayiş Ekipleri'nin polislik süreçlerini düzenleyip, verimliliklerini arttırmak için geliştirilen Taylorcu sistemin iki önemli parçası vardı: *bonus/performans sistemi ve personel toplantıları*.

(i) Bonus Sistemi, Asayiş Polisleri'nin performansını ölçmek için oluşturulmuş bir yönetim sistemidir. Puanlandırma yoluyla polislerin işlerini yapıp yapmadıklarının kontrol edilmesi mümkün hale gelirken, önceki sistemde emek kontrol mekanizmasından azade şekilde hareket edebilen polislerin çalışma zamanı bu yeni programa göre yapılandırıldı. Ekiplerin performansları atama, tayin ve terfi süreçlerini belirleyecek şekilde düzenlendi. Sürekli iyi performans gösteren personel, teşkilatta tercih ettiği şubelere ve birimlere tayin edilebiliyordu. İki haftada bir yapılan değerlendirmeler ise başarılı personele bonus ve çeşitli ödüller verilecek biçimde düzenlendi. Altın, tatil, sinema ve tiyatro etkinliklerine bilet gibi mütevazı ödüller polis ekiplerini teşvik etmeyi amaçlıyordu. Sürekli başarısız olan personelse daha atıl görevlere, özellikle karakollara tayin edilecek şekilde konumlandırıldı.

Asayiş Ekipleri'nin performansları ise her Asayiş Amirliği'nin kendi kriterlerine dayanan bir puanlama sistemiyle ölçülmekteydi. Polis ekiplerinin başarısı ve başarısızlığı bu puanlama sistemiyle belirlenmekteydi. Her ekip yakaladıkları şüpheli ve çalıştıkları alanda yaşanan suç olaylarına göre değerlendirilmekteydi. Örneğin bir ekibin çalıştığı bölgede herhangi bir tutuklama olmamasına rağmen suç olayları olmuş ise bu onların işlerini gerektiği gibi yapmadıklarının bir ifadesi olacak ve performanslarına negatif olarak işlenecekti. Yakalanan şüpheliler de polislerin çalıştığı bir göstergesi ve performanslarına puan eklenmesi demektir. Puanlar ise suçun niteliğine bağlı idi. Asayiş ekipleri farklı suç kategorileri üzerinden sınıflandırılan puanlama şablonlarına göre puan alıyorlardı.

Asayiş Ekipleri'nin kullandıkları puan şablonları, polisin önceliklerini ve stratejilerini anlamak için önemli ipuçları içeriyor. Aynı zamanda şablonlar suçun toplumsal olarak (burada özellikle polis kurumunca) nasıl kurulduğunu ve tanımlandığını da gösteriyor. Polis değişen suç dinamiklerine ve bölgeye göre şablonu değiştirdiğine göre, polisin tavrında belirleyici olan suç tanımları ilgili bağlamdan bağımsız olarak düşünülemez. Aynı zamanda suçların önem açısından tabi tutuldukları sıralama da bu toplumsal kurgulamanın uzantısı olarak değişime tabidir. Suç değişmeyen bir olgudan ziyade, bu şablon çerçevesinde tarihsel süreçlerde ve toplumsal ilişkilerde tanımlanır. Bu şekilde, polis de suçun kurulması süreçlerinde önemli bir aktör haline gelmektedir. Diğer bir deyişle, önceliklerini ve zaptiyelerini yapacağı davranış ve durumları belirleyerek suçun tanımlanması ve kurulmasına doğrudan etkide bulunur. Hatta suç, Stuart Hall'a göre polisten bağımsız düşünülemez. Suç hem davranışın kendisinde hem de o davranışa verilen toplumsal tepkide, yani toplumsal kontrol mekanizmalarında ve pratiklerinde ortaya çıkar.

Aşağıda yer alan Balçova Asayiş Ekiplerinde kullanılmış bir puan şablonu-

nu inceleyerek polisin önceliklerine ve böylece suçun asayiş ekipleri tarafından kuruluşuna dair bir takım çıkarımlarda bulunmak mümkün. Örneğin, Balçova bölgesinde görev yapan polisler ele geçirdikleri her seyyar araba için yirmi üzerinden üç puan alıyordu. Seyyar arabaların kendisi bir suç teşkil etmese de hırsızlık yapmak için kullanıldığı gerekçeyle bir suç kategorisi unsuru olarak puanlamaya eklenmişti. Bu bağlamda, polisin enformel bir gelir kaynağı olarak görülebilecek çöp arabalarını, böylece tüm enformal çöpçülüğü suçlulaştırdığı söylenebilir. Yine, 3 puan bu konunun polisin çok önceliği olmadığını gösteriyor. Bu suçu aynı puanı alan diğer suçlarla karşılaştırınca, özellikle cinsel taciz suçlarının da aynı puanı alması kayda değer gözüküyor. Taciz zanlılarına verilen 3 puan, polisin bu suçları neredeyse hiç ciddiye olmadığını, hatta tacizi korsan CD satmak ile neredeyse aynı derecede önemsediyini gösteriyor.

Yine bu tabloda polise göre en önemli suçları da açığa çıkarmak mümkün. Listenin başında 20 puan almaya değer cinayet zanlısı ve terör zanlısı yakalamak bulunuyor. Terör zanlılarıysa silahlı gerillalar değil; Terörle Mücadele Yasası'nda (TMY) tanımlanan geniş ve muğlak terör tanımıyla bağlantılı olduğu düşünülürse şehirlerdeki politik birçok Kürt'ün bu gruba dâhil edilebileceği söylenebilir. Polisin bu grubun kontrolü için kolları sıvadığını ve terör zanlısı olabilecek kişileri yakalamanın teşvik edildiğini de ifade edebiliriz. Ne de olsa puan şablonu, neyin önemli neyin önemsiz olduğunu polis memurlarına nümerik bir şekilde anlatarak, kaynakları ve gücünü nereye harcaması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Polis, bir terör şüphelisi ile silahlı birisi arasında seçim yapmak zorunda kalsa bu şablon çerçevesinde hareket ederek terör şüphelisine yönelmesi gerekmektedir. Son olarak, kategorilerden çoğunda aranıyor ya da zanlı olmak şart koşulmamakta, şüphelik yeterli bir kriter olarak göz önünde bulundurulmaktadır. Bu bağlamda, puanlamanın polislerin kariyeri ve gelecekteki görevlendirilmeleri için önemli olduğu düşünülecek olursa, mümkün olduğu kadar şüpheli yakalamak yani şüpheli gördüğü grupları suçlulaştırmak, personel performans sisteminin kaçınılmaz bir sonucu olarak görülmelidir.

(ii) Personel toplantıları

Personelin yönetimi ve performans sisteminin çalışması için Asayiş Ekipleri ve Huzur Polisleri Performans Toplantıları yapılmaktadır. Bu çalışma için araştırmanın yapıldığı süreç içerisinde, ilgili toplantılar Asayiş Ekipleri için iki haftada bir kez ve Huzur Polisleri için ise ayda bir defa gerçekleşiyordu. Toplantıların bir amacı performans ölçümlerini sunarak polislerin performanslarına dair geribildirim ile suç ve polislik pratikleri üzerine konuşmaktı. Bu toplantılar polislerin sokakta uygulayacağı stra-

tejilerin aktarılmasını, polisler arasında ortak bir aklın oluşturulabileceği düzenli etkileşim imkânını sağlamaktaydı. Performans ölçümleri sadece kişisel bir konu olarak ele alınmıyor, uygulanacak stratejilerin polis pratikleri üzerinden örneklendirildiği ve tartışıldığı bir çerçeve sunuyordu. Performans değerlendirilmelerinde başarılı ve başarısız ekiplerin değerlendirilmesi yapılarak hem polisten beklenenler tartışılıyor hem de güncel meselelere dair bilgilendirmeler yapıyordu.

Toplantıların asıl amacı suç ve polislik konuları üzerine konuşmak ile asayişin stratejilerini aktarmaktı. Suç üzerine hem olay bazında hem de genel olarak değerlendirmeler yapılıyor, suç ve suçlu kategorileri üzerine belirlemeler yapılıyor, suça dair dönüşümler ele alınıyordu. Bu anlamda toplantılar, polis için tam bir kriminolojik bilgi üretimi ve suçlu profili çıkarma alanlarıydı. Çıkarılan profiller ise önceden işlenen suçlar üzerinden ve/veya şüpheli kişiler kategorisinde bulunan insanlar ya da yeni türeyen bir suç türü üzerinden şekillenmekteydi. Bir şüphelinin kimlik bilgileri, aranan kişilerin fotoğrafları, suçla ilgili video kayıtları, MOBESE görüntüleri ya da şikâyet mektupları bu toplantılarda konu edilerek polislerin sokaktaki hareketleri yönlendirilmekteydi.

Örneğin Konak Asayiş toplantısı sırasında Asayiş Ekipleri'nin amiri olan toplantı başkanı, İzmir'in merkezinde giderek yaygınlaşan bir hırsızlık türünü anlatmak için delil olarak tutulan video kayıtlarını gösterdi. Kamera kayıtları bir kuyumcudan alınmıştı. Videoda aile gibi görünen grup içerisinde bir kadın, adam ve bir çocuk kuyumcuya geliyor, amirin anlattığı üzere bir iş bölümü çerçevesinde kuyumcuyu dolandırıyorlardı. Amire göre, bu şekilde yapılan dolandırıcılıklar son günlerde artmıştı. Yani yeni bir suç şekliyle karşı karşıyaydı polis. Video kayıtlarına geçmiş olan aile de Gürcü idi. Daha önce suça karışmış olan Azerilerin de varlığından haberdar olan amir şöyle bir ekleme yaptı: "Bütün Gürcüler hırsızdır demiyoruz, ama dikkat etmek gerek".

Huzur Timleri toplantısında da benzer suçlu profilleri çıkarma pratiklerini gözlemlemek mümkündür. Toplantıyı yöneten amirlerden biri kaldırıcılık tabir edilen yeni bir yankesicilik türünün artışından bahsetti. Kaldırıcılık, kafede ya da açık hava çay bahçesinde oturmakta olan kişilerin açıkta duran cüzdan ve telefon gibi değerli eşyalarının çalınması şeklinde gerçekleşen bir hırsızlık şekli olarak aksettirildi. Amir, ekrana yansıttığı fotoğraflarla şüpheli kişilerin eşkâlini verdi, kimlik bilgilerini açıkladı. Ve toplantıda bulunanların aldıkları notlarla göreve geri döndüklerinde izleyecekleri suçlar ve önem verecekleri konular belirlenmiş oluyordu. Gerektiğinde bazı bilgilerin ve fotoğrafların fotokopileri polis memurlarına dağıtılarak alana çıktıklarında donanımlı olmaları sağlanıyordu. Sonuç olarak, suçlu profili çıkarma konusunda polisin göstereceği

tavrın hem puanlama sistemine göre hem de toplantılar esnasında çıkarılan suçlu profillerine göre şekillendiğini belirtmek gerekiyor.

SONUÇ

Yazının girişinde, güvenlik mekanizmalarının ve polis gücünün genişletilip gündelik hayatta daha etkin bir polisliğin yapılmasının neoliberal devletin dönüşümüyle bağlantılı bir gelişme olduğundan bahsetmiştik. Neoliberal devlet, suç ve güvenlik söylemlerinden destek alarak ceza adaleti sisteminin faaliyetlerini artırarak ve kullandığı mekanizmaları çeşitlendirerek neoliberal düzeni yerleştirmeye ve yeniden üretmeye çalışmıştır.

Türk Polis Teşkilatı'nın 1980 yılından itibaren giderek daha etkili biçimde dâhil olduğu çeşitli projelerin, bir dizi yeni birimler ve kaynaklarla desteklendiğine şüphe yoktur. Son 30 yıl süresince, Polis Teşkilatı toplumsal çelişkilere ve Kürt bölgesinde süregiden savaşa karşı güçlendirilmiş ve militaristleşmiştir. Son dönemde bu dönüşümlerin yanında "suçla mücadele" meselesi de polisin ciddiyetle eğildiği bir alan olmaya başlamıştır. Göç alan birçok büyük şehirde suç korkusu ve tedirginlik eğilimlerinin arttığı söylenebilir. İzmir polisi de suç söylemlerinin ve korkunun artmasına karşı suçla mücadele için yeni stratejiler geliştirdi. Bu stratejileri geliştirirken model olarak, neoliberal polisliğin en net biçimde gerçekleştiği örneklerden biri olan Guillian modelini kullanılmış ve bu sayede başarılı bir polis teşkilatı kurulmaya çalışılmıştır.

Guillian'in neoliberal güvenlik stratejileri, New York'un yoksul, ırksallaştırılmış ve ötekileştirilmiş gruplarını kontrol etmeye ve onları şehirden dışlamaya yönelikti. Yeni polis pratikleri yoluyla bu kesimler suçlulaştırılmış ve çoğu ceza, adalet sistemi yoluyla idare edilmeye başlanmıştı. Bugün, sadece New York eyaletindeki hapishanelerde hali hazırda 90 bin kişi bulunmaktadır. Neoliberal dönemde yoksulluğun idaresi suçlulaştırma yoluyla gerçekleştirilmiştir.

İzmir polisinin hedef kitlesine dâhil ettiği gruplar tam da kentin neoliberal (ve ahlaki) düzenini tehdit eden, emek ilişkilerinde marjinalleştirilmiş, ırksal ve toplumsal cinsiyet kategorileriyle işaretlenmiş kesimlerden gelmekteydiler. İzmir polisinin "tırmalama", şehri kontrol altına alma, gözleme, devriye, kimlik sorma, rahatsız etme pratiklerinin bu grupları suçlulaştırmayı ve üzerlerindeki kontrolünü arttırmayı amaçladığının altını çizmek gerekmektedir. İzmir gibi batıdaki büyük şehirlere zorla göç ettirilen Kürtler, ayrıca Romanlar, tinerciler, baliciler, travestiler yani yoksul emekçi sınıflar, sınıf hiyerarşisinde en alta kalanlar İzmir Asayişinin belki de en çok ilgilendiği kesimi oluşturmaktadır.

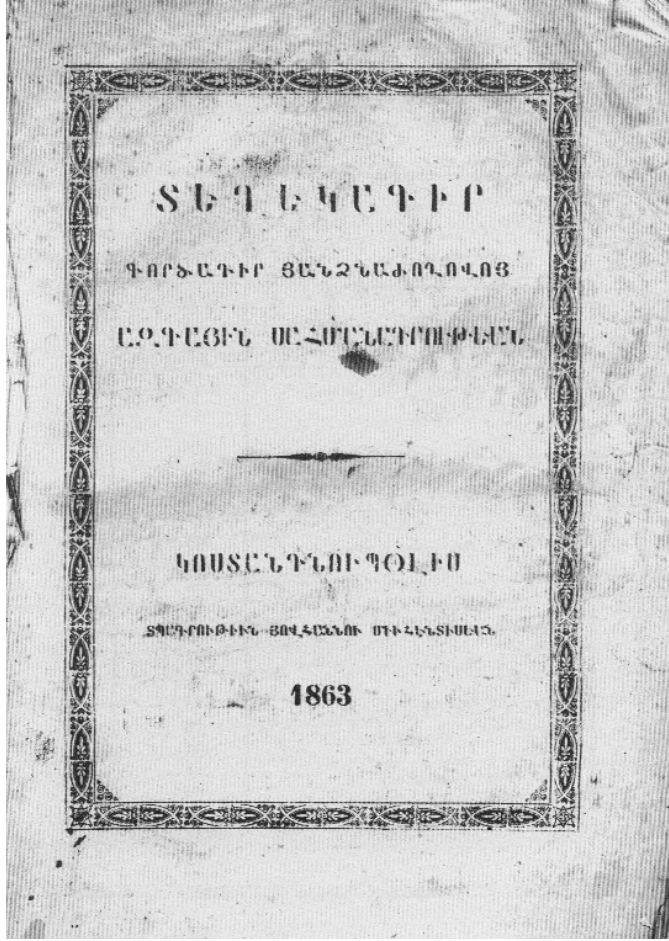
İzmir polisi, bir yandan hedef kitlesi üzerinde baskıcı ve agresif polis

yöntemlerini uygularken, onları toplumun “saygıdeğer” kesimlerinden ayıştırdı. “Saygıdeğer” vatandaşlarla ilişkilerini düzeltmeye yönelik çabasının yanısıra, onlar üzerinde güç kullanmamaya özen göstermekte, sokaktaki polis memurlarının da saygıdeğer vatandaşla “serseriler” arasında ayırım yapmasını istemekteydi. İzmir polisi bir yandan gücünü ve otoritesini toplumun belli bir kesimi üzerinde artırırken, diğer yandan daha yakın ve “medeni” ilişkiler ile hegemonik sınıfların onayını almaya dikkat etmektedir.

Hüseyin Çapkın, Türk polisinin uzun süredir cebelleşmekte olduğu meşruiyet krizine suçla ve suçlularla mücadele adı altında hiç de küçümsemeyecek bir “çözüm” üretmişti. Çapkın’ın İzmir’deki çalışmaları onun yurt genelinde ün kazanmasını ve İzmir’in orta sınıflarından önemli ölçüde destek almasını sağladı. Görevde olduğu süre boyunca İzmir’in yerel gazeteleri İzmir Asayışı’nin başarılı çalışmalarından bahsedecek ve desteklerini sunacaktı. Çapkın “İzmir’den suçu silen adam”, İzmir’i “temizleyen” ve “kurtaran” kişi olarak anılacaktı.

Kaynakça

- Berksoy, Biriz. 2007. "Neo-Liberalizm ve Toplumsalın Yeniden Kurgulanması: 1980 Sonrası Batı'da ve Türkiye'de Polis Teşkilatları ve Geçirdikleri Yapısal Dönüşüm" *Toplum ve Bilim*, No. 109: 35-65.
- Ericson, Richard V., Haggerty, Kevin D. 1997. *Policing the Risk Society*, University of Toronto Press: Toronto.
- Gambetti, Zeynep. 2007 "Linç girişimleri, neo-liberalizm ve güvenlik devleti" *Toplum ve Bilim*, No. 109: 7-34.
- _____. 2009. "İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet ve Kurumsal Siyasetin Tasfiyesi." İ.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi, No. 40: 143-164.
- Garland, David. 2001. *The Culture of Control: Crime and Social Order in Contemporary Society*. Oxford University Press: Oxford.
- Kelling, George L., Wilson, James Q. 1982. "Broken Windows: The Police and Neighborhood Safety". *The Atlantic Magazine*
< <http://www.theatlantic.com/magazine/archive/1982/03/broken-windows/4465/>>
- McArdle, Andrea, Erzen, Tanya. 2001. *Zero Tolerance: Quality of Life and the New Police Brutality in New York City*. New York University Press: New York.
- Özkazanç, Alev. 2008. "Biyo-politik çağda suç ve cezalandırma", *Toplum ve Bilim*, No. 108: 15-51.
- Parenti, Christian. 2000. *Lockdown America: Police and Prisons in the Age of Crisis*. Verso: London.
- Smith, Neil. 1998. "Giulliani Time: The Revanchist 1990s" *Social Text*, 57: 1-20.
- Uysal, Ayşen. 2006. "Cop Gölgesinde Politika: Türkiye'de Toplumsal Olay Polisliği ve Sokak Eylemleri", *Mülkiye Dergisi*, Aralık, No. 253: 79-94
- Wacquant, Loic. 2008. "Ordering Insecurity: Social Polarization and the Punitive Upsurge", *Radical Philosophy Review*. 11(1): 9-27.
- Wacquant, Loic. 2003. "Toward a Dictatorship Over the Poor? Notes on the Penalization of Poverty in Brazil", *Punishment and Society*, 5(2): 197-205



Ermeni Nizamnamesi Yürütme Kurulu Raporu (Cemaat Delege Genel Meclisi'ne sunulmuştur), İstanbul, Hovhannes Mühendisyan Matbaası, 20 Eylül 1863